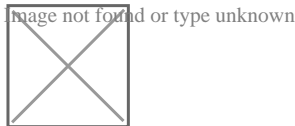

Έθιμα και Τελετουργίες του Ετήσιου Εορτολογικού Κύκλου των Ελλήνων της Καππαδοκίας (Β΄ Μέρος) (Μ. Γ. Βαρβούνης, Καθηγήτης Λαογραφίας Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης)

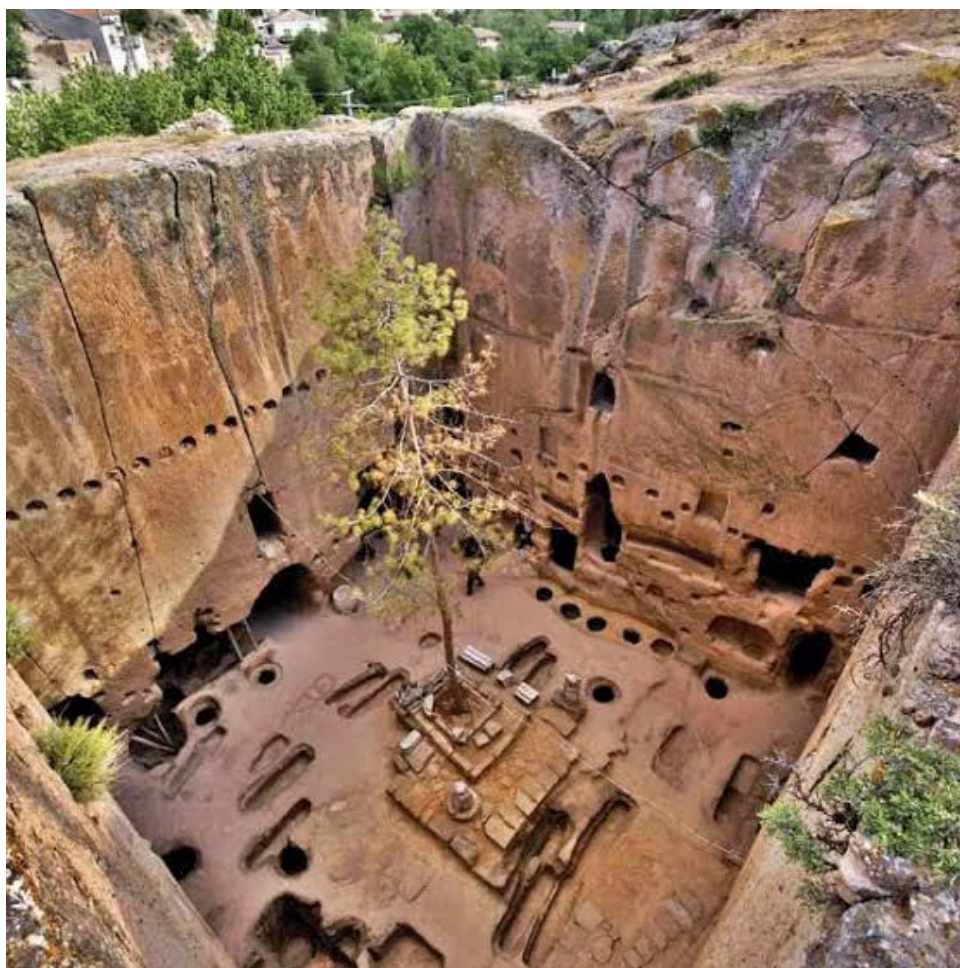
[/ Πεμπτούσια](#)

Στο πρώτο μέρος της εργασίας του καθηγητή του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Μανώλη Βαρβούνη, είδαμε πως οι εορτές του Ιανουαρίου, του Φεβρουαρίου, της Σαρακοστής, του Πάσχα και της Διακαινησίμου είναι στενά συνδεδεμένες με ήθη, έθιμα και παραδόσεις, τα οποία οι Έλληνες της Καππαδοκίας τηρούσαν με ευλάβεια. «Με βάση την εθνική και την θρησκευτική τους συνείδηση, οι Καππαδόκες μπόρεσαν να αντέξουν πολλούς αιώνες ξένης και αλλόθρησκης κυριαρχίας και να διατηρήσουν την πίστη των προγόνων τους αλώβητη και καθαρή». Στο δεύτερο μέρος γίνεται αναφορά σε ανοιξιάτικες και καλοκαιρινές γιορτές, καθώς και κάποια γενικότερα σχόλια για τα έθιμα του ετήσιου εορτολογικού κύκλου.

Κατερίνα Χουζούρη

«Μεγάλη θεωρούσαν τη γιορτή των αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης (21 Μαΐου), που πίστευαν ότι θεραπεύουν τους ψυχασθενείς. Την παραμονή της εορτής της Αναλήψεως οι Καππαδόκες έφερναν στο ναό κόλλυβα, για τις ψυχές των νεκρών τους, ενώ μετά τη θεία λειτουργία έτρωγαν και διασκέδαζαν. Στο Σιβριχισάρ έκαναν και παραδοσιακά αγωνίσματα, κυρίως κονταρομαχίες καβαλάρηδων (τζιρίτ). Κόλλυβα επίσης μοίραζαν και κατά την παραμονή της Πεντηκοστής, οπότε θεωρούσαν ότι επέστρεφαν στον Άδη οι ψυχές των νεκρών που είχαν βγει κατά το Πάσχα, με άδεια του Χριστού. Τέλος, την Δευτέρα της Αγίας Τριάδας γινόταν πανηγύρι στο Σιβριχισάρ, με πολλά τάματα και ολοήμερη διασκέδαση. Έκλεινε έτσι ο σπουδαιότερος εθιμικός κύκλος της χρονιάς, εκείνος του Πάσχα, και οι Καππαδόκες επέστρεφαν στην παραδοσιακή τους καθημερινότητα.

www.mikrasiatis.gr

Η καθημερινότητα αυτή δεν ήταν βέβαια ανεόρταστη - οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι «βίος ανεόρταστος οδός μακρά απανδόχευτος», και οι νεώτεροι Έλληνες τους ακολούθησαν πιστά στο σημείο αυτό - αφού στον ελληνικό παραδοσιακό πολιτισμό οι θρησκευτικές γιορτές αποτελούν ταυτοχρόνως και

ψυχαγωγικά, κοινωνικά, επαγγελματικά και οικονομικά γεγονότα, που καθορίζουν και περιχαράκωνουν τη ζωή της κοινότητας. Στην γιορτή του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (24 Ιουλίου) τελούσαν εθιμικά μαντεύματα, ονόμαζαν μάλιστα το έθιμο αυτό *βαχτουβάρ*. Πρόκειται για τον γνωστό μας, από διάφορες ελληνικές περιοχές, κλήδονα, κατά τον οποίο προσπαθούσαν να μαντεύσουν τα σχετικά με τους γάμους και την οικογενειακή τύχη των νέων κοριτσιών κάθε οικογένειας.

Από τις γιορτές του Ιουλίου ξεχώριζαν εκείνες της αγίας Μαρίνας (17 Ιουλίου) και του προφήτη Ηλία (20 Ιουλίου). Η πρώτη θεωρούσαν ότι θεράπευε τον βήχα των παιδιών και τις θέρμες, ενώ τον δεύτερο τιμούσαν ως κατεξοχήν μετεωρολογικό άγιο της βροχής και των βροντών, λιτάνευαν μάλιστα και το εικόνισμά του σε περιόδους ανομβρίας. Αλλά και ο ιαματικός άγιος Παντελεήμων (27 Ιουλίου) ετιμάτο ιδιαίτερος από τους θρησκευόμενους Καππαδόκες, με τάματα, πανηγύρια και ευλαβική χρήση του αγιάσματός του στην περίφημη Κόκκινη εκκλησία του (*Κιζίλ κιλισέ*), έξω από το Σιβριχισάρ.

Στα Φερτάκαινα, άναβαν φωτιές μετά τη δύση του ηλίου, κατά τις τρεις πρώτες μέρες του Αυγούστου, τις οποίες και υπερπηδούσαν τελετουργικά, ώστε να προστατεύονται από τις καιρικές αλλαγές. Κατά την εορτή της Μεταμόρφωσης του Σωτήρος (6 Αυγούστου), ευλογούσαν τα πρώτα σταφύλια της χρονιάς στο ναό και κατόπιν μοιράζονταν στους εκκλησιαζόμενους, για να δοκιμάσουν και να ευχηθούν για το καλό της χρονιάς και της σοδειάς. Επίσημη γιορτή και αργία ήταν επίσης η Κοίμηση της Θεοτόκου (15 Αυγούστου), ενώ στην Μαμασό διοργάνωναν μεγάλο πανηγύρι, με σφαγές ζώων και κοινό γλέντι των προσκυνητών. Τέλος, κατά την εορτή της αποτομής της κεφαλής του αγίου Ιωάννη του Προδρόμου (29 Αυγούστου), οι Καππαδόκες τηρούσαν αυστηρή και απόλυτη νηστεία, απέφευγαν μάλιστα την ημέρα αυτή να χρησιμοποιούν μαχαίρια, επειδή το θεωρούσαν μεγάλη αμαρτία, καθώς το συνέδεαν με τον ίδιο τον αποκεφαλισμό του αγίου, τον οποίο εκείνη την ημέρα τιμούσαν.

www.pontos-news.gr

Αυτά, σε γενικές γραμμές, είναι τα περιεχόμενα της λαϊκής λατρευτικής παράδοσης των Ελλήνων της Καππαδοκίας. Με βάση την εθνική και την θρησκευτική τους συνείδηση, οι Καππαδόκες μπόρεσαν να αντέξουν πολλούς αιώνες ξένης και αλλόθρησκης κυριαρχίας και να διατηρήσουν την πίστη των προγόνων τους αλώβητη και καθαρή. Την ίδια αυτή πίστη έφεραν μαζί τους, μετά την Μικρασιατική Καταστροφή του 1922 και την ανταλλαγή πληθυσμών του 1923-1924, όταν αναγκάστηκαν να αφήσουν τις προγονικές τους εστίες και να μεταφερθούν μαζικά στο έδαφος του ελληνικού κράτους. Φέρνοντας μαζί, ως «ανταλλάξιμα», κυρίως θρησκευτικά κειμήλια, οι πρόσφυγες μπόρεσαν να στήσουν ξανά τη ζωή τους, να ενσωματωθούν και να προκόψουν στις νέες πατρίδες τους, χωρίς όμως ούτε στιγμή να ξεχνούν και τις παλιές. Είναι απολύτως χαρακτηριστικό το παράδειγμα της Νέας Καρβάλης Καβάλας και του χωριού Καππαδοκικό της Καρδίτσας, όπου η αναγέννηση και η ανασυγκρότηση του οικογενειακού βίου και του κοινωνικού ιστού έγινε με άξονα την εμμονή στις θρησκευτικές παραδόσεις «της πατρίδας». Οι μνήμες και οι παραδόσεις αυτές βοήθησαν τους Καππαδόκες και στη νέα αυτή κρίσιμη καμπή της ιστορίας τους να μην αλλοτριωθούν και να μην αφομοιωθούν, να παραμείνουν ξεχωριστοί αλλά και υπερήφανοι για τις όποιες πολιτισμικές ιδιαιτερότητές τους.

Από την ανάλυση που προηγήθηκε είναι φανερό ότι στην Καππαδοκία η ορθόδοξη λατρευτική και εθιμική ζωή δημιούργησε ένα ιδιαίτερο πλέγμα, που είλκυσε ακόμη και τους μουσουλμάνους κατοίκους της περιοχής και αποτέλεσε συνεκτικό δεσμό, ώστε να δημιουργηθεί ένα κέλυφος κοινωνικής συνοχής και εθνικής γαλήνης, μέσα στο οποίο αναπτύχθηκαν οι κάθε λογής εκδηλώσεις του

πολιτισμού. Η εκδήλωση πάλι του εθιμικού αυτού πλούτου, οφείλεται και στον εθναρχικό ρόλο του Οικουμενικού Πατριαρχείου, το οποίο δια των κατά τόπους επισκόπων και μητροπολιτών μερίμνησε ιδιαιτέρως, ώστε οι υπόδουλοι Ρωμιοί να μπορούν απρόσκοπτα να τελούν τα λατρευτικά τους έθιμα. Κάτω από την σκέπη του Πατριαρχείου ο Ελληνισμός της Μικράς Ασίας μπόρεσε να αναπτύξει τον κοινοτικό του βίο, την λατρεία, την εκπαίδευση, την ανάπτυξη του εμπορίου και των τεχνών, δημιουργώντας αυτό που σήμερα γνωρίζουμε και μελετούμε ως παραδοσιακό πολιτισμό της Καππαδοκίας.

www.mikrasiatis.gr

Στα έθιμα του ετήσιου εορτολογικού κύκλου, αλλά και στις συνήθειες της οικιακής και ιδιωτικής λατρείας, συνυπάρχουν αρχαίες ελληνικές και βυζαντινές καταβολές, στοιχεία από το προχριστιανικό και από το πρωτοχριστιανικό παρελθόν των κατά τόπους πληθυσμών. Οπωσδήποτε, οι ιστορικές τύχες και συγκυρίες επέδρασαν και πάνω στα θρησκευτικά έθιμα της Καππαδοκίας. Σε όσα προηγήθηκαν, συχνά επισημάνθηκαν παρόμοιες αρχαίες προχριστιανικές καταβολές διαφόρων εθίμων, χωρίς αυτό να μειώνει στο ελάχιστο τη σημασία της ορθοδοξίας, αλλά και τον καθοριστικό ρόλο της στην διαμόρφωση της πολιτισμικής φυσιογνωμίας των Ελλήνων της Καππαδοκίας. Αυτή όμως είναι η μοίρα των λαών με μακραίωνη ιστορική παρουσία, να ζουν πάντοτε εν μέρει και το παρελθόν τους, με την μορφή ποικίλων επιβιώσεων και επιβιωμάτων στην παραδοσιακή τους καθημερινότητα, στα έθιμα, στην τέχνη και στον έντεχνο λαϊκό τους λόγο.

Είναι απολύτως χαρακτηριστικά όσα παρατηρούν οι Δημ. Πετρόπουλος και Ερμ. Ανδρεάδης, κλείνοντας την σημαντική μονογραφία τους για την θρησκευτική

ζωή στην περιφέρεια Ακσεράϊ – Γκέλβερι : «Προσευχόμενος, δεόμενος και ελπίζων πορεύεται στο δύσκολο και τραχύ δρόμο, που του έταξεν η βαριά μοίρα του ο υπόδουλος Ελληνισμός της Μικράς Ασίας. Με την αφοσίωσή του στα ιερά και όσια των προγόνων του, με τις θρησκευτικές του λαϊκές παραδόσεις, με τις γιορτές και θρησκευτικές τελετές, με τις καθημερινές προσευχές και τις λιτανείες, με την πίστη του στην θαυματουργή δύναμη των ιερών προσώπων και αντικειμένων, με τις συχνές λατρευτικές προσφορές του κατορθώνει να διατηρεί, ως ένα βαθμό, την ψυχική του γαλήνη και να μην χάνει την ελπίδα, ότι δεν θα μείνει χωρίς θεία βοήθεια στον σκληρό αγώνα για τη θρησκευτική και εθνική του επιβίωση». Σήμερα, περισσότερα από τριάντα χρόνια μετά την δημοσίευση της πρωτοποριακής εκείνης εργασίας, ο νεώτερος ερευνητής ελάχιστα θα είχε να προσθέσει στην καταληκτήρια αυτή παράγραφο.

Αυτός άλλωστε είναι ο λόγος που η λαϊκή λατρεία και η παραδοσιακή θρησκευτική συμπεριφορά των Ελλήνων της Καππαδοκίας απασχόλησε, με την πολυμορφία και τις αρχαικότητές της, πολλούς μελετητές και θεωρήθηκε προνομιακό πεδίο έρευνας για τους λαογράφους, αφού προέρχεται από βαθιά και έντονα βιώματα, και παγιώνει την αλήθεια της ζωής και της πίστης γενεών ολόκληρων ανθρώπων, που έζησαν προσκολλημένοι στις αξίες του Γένους και της ορθοδοξίας».

Μ. Γ. Βαρβούνη

Καθηγήτη Λαογραφίας του Δημοκριτείου Πανεπιστημίου Θράκης